

Zoekgedrag op de arbeidsmarkt

Voor de werking van de arbeidsmarkt is de wijze waarop vraag en aanbod van arbeid elkaar ontmoeten van groot belang. In een situatie van onvolledige informatie en een grote mate van heterogeniteit vervult het zoekgedrag hierbij een cruciale functie. In dit artikel wordt verslag gedaan van een empirisch onderzoek naar de pogingen die een aantal zoekers in 1984 deden om (ander) werk te vinden en het succes dat zij daarbij ondervonden. Tevens wordt aandacht besteed aan de daarbij optredende ontmoedigingsverschijnselen. De algemene conclusie is dat niet zozeer het geslacht, de opleiding en de leeftijd van de zoeker de kans op het vinden van een baan bepalen als wel de positie van waaruit men zoekt, de baan die men zoekt en de intensiteit van het zoeken

DRS. J. ROUWENDAL* – K. BOR**

Inleiding

De nog steeds hoge werkloosheid wordt allereerst beschouwd als een groot maatschappelijk probleem. Nagenoeg iedereen heeft een mening over het verschijnsel, de oorzaken ervan en de mogelijkheden het probleem op te lossen. Ook over de werkloze en de manier waarop deze te werk gaat bij het zoeken naar een baan bestaan diverse uitgesproken meningen. Deze berusten soms meer op stereotypen dan op serieus onderzoek naar de werkelijkheid. Empirisch onderzoek naar het functioneren van de arbeidsmarkt kan bijdragen tot een betere correspondentie tussen beeldvorming en realiteit.

Eén van de punten waarop opheldering mogelijk is betreft het zoekgedrag op de arbeidsmarkt. Hoe gaan de participanten op deze markt te werk wanneer zij een baan zoeken of van baan willen veranderen? Welke acties worden door hen ondernomen en wat is uiteindelijk bepalend voor het succes? Hoe staat het met ontmoedigingsverschijnselen? In het navolgende wordt verslag gedaan van een onderzoek naar het gedrag van zoekers op de arbeidsmarkt 1). Dat onderzoek is beperkt van omvang en definitieve antwoorden op bovengenoemde vragen kunnen er niet door worden verstrekt. Wel geven de resultaten enkele duidelijke aanwijzingen met betrekking tot die antwoorden.

In het onderzoek staan twee vragen centraal. Ten eerste: zijn er factoren aan te wijzen die een duidelijke invloed uitoefenen op het al dan niet succesvol beëindigen van de zoekperiode? Ten tweede: zijn er factoren aan te wijzen die waarneembare effecten hebben op de beslissing van sommige niet-succesvollen om met zoeken te stoppen? De bedoelde factoren kunnen zowel op de kenmerken van de bezoekers betrekking hebben als op de wijze waarop dezen zich gedragen. Men kan bij voorbeeld vermoeden dat de genoten opleiding mede bepalend is voor de kans op succes en dat de zoekintensiteit eveneens een zekere invloed zal doen gelden. Deze, en andere, vermoedens konden in principe worden getoetst op het cijfermateriaal dat voor het onderzoek beschikbaar was 2).

Het datamateriaal heeft betrekking op 194 personen die via een random adressensteekproef waren opgespoord 3). Deze 194 individuen gaven alle in januari 1984, het tijdstip waarop zij voor het eerst benaderd werden, aan op zoek te

zijn naar (ander) werk. De groep bevatte zowel werkenden (62) als werklozen (132). De werklozen werden niet automatisch als zoekers geregistreerd: alleen wanneer zij aangaven daadwerkelijk op zoek te zijn (door sollicitaties, informerende gesprekken enz.) werden zij als zodanig aangemerkt. De overige 129 personen waren niet alle meer op zoek. Ongeveer een kwart bleek met zoeken te zijn gestopt. Bij de werkenden lag dat percentage wat hoger, bij de niet-werkenden wat lager.

De analyse van het datamateriaal vond plaats in twee fasen. In eerste instantie werd geprobeerd verklarende factoren te vinden voor het al dan niet succesvol zijn. In tweede instantie werd bezien of er onder de niet-succesvolle zoekers verschillen waren te vinden tussen kenmerken en gedrag van de groep stoppers en de groep doorzetters. In beide fasen werd door middel van tweedimensionale kruistabellen een selectie gemaakt uit de veelheid van mogelijke verklarende variabelen. Met de aldus geselecteerde variabelen werd vervolgens door middel van loglineaire analyse naar een model met verscheidene verklarende variabelen toe gewerkt. De uiteindelijk geselecteerde modellen kunnen in de vorm van een logit-model worden gepresenteerd. De gevolgde werkwijze bergt het risico in zich dat te sterk op de eigenaardigheden van het datamateriaal kan worden geleund. Het is dan ook gewenst de bevindingen van dit onderzoek te vergelijken met andere gegevens.

* Verbonden aan de vakgroep Ruimtelijke Economie van de Economische Faculteit van de VU te Amsterdam.

** Tijdens het onderzoek als student-assistent werkzaam bij deze vakgroep. De auteurs danken Peter Nijkamp en Jules Theeuwes voor commentaar op een eerdere versie van dit artikel.

1) Dit onderzoek vond plaats in het kader van het EOP-project „Zoekgedrag op de Arbeidsmarkt”. Een uitgebreider verslag hiervan is op aanvraag bij de auteurs verkrijgbaar.

2) Het datamateriaal werd, met toestemming van het Ministerie van Sociale Zaken, ter beschikking gesteld door het Instituut voor Longitudinaal Beleidsonderzoek (ILBO) te Amsterdam.

3) De gegevens werden door buro Intomart in opdracht van het ILBO verzameld. De random adressensteekproef besloeg 1985 huishoudens. Voor meer informatie verwijzen we naar het uitgebreidere verslag.

Achtergronden

Er bestaan uiteenlopende visies op de werking van de arbeidsmarkt die tot verschillende visies op de rol van het zoekgedrag bij de allocatie van de beroepsbevolking over de banen aanleiding geven.

Vanuit de neo-klassieke traditie is aan het begin van de jaren zestig een theorie over het zoekgedrag ontwikkeld (4) die in de loop van de jaren steeds verder is ontwikkeld en geoperationaliseerd (5). Deze theorie is uitgegroeid tot een operationele benadering van het zoekgedrag waarmee voor het beleid relevante vragen aan de orde kunnen worden gesteld. In het Verenigd Koninkrijk en de VS is zij onder meer gebruikt om het effect van de hoogte van de werkloosheidsuitkering op de duur van de werkloosheid te onderzoeken (6). Een belangrijk kenmerk van de 'economics of job search' is dat zij zich slechts op één zijde van de markt richt, doorgaans de aanbodzijde. In een situatie die ver afdijkt van een evenwicht tussen vraag en aanbod kan dit echter misleidend zijn. Zo is er nogal eens op geweest dat de meeste werklozen het eerste aanbod dat zij krijgen dadelijk accepteren, een strategie die volgens de theorie in het algemeen niet juist is.

Lester Thurow (7) heeft een visie op de arbeidsmarkt ontwikkeld waarin een permanent aanbodoverschot bestaat voor de beter betaalde banen, hetgeen de werkgevers in staat stelt de sollicitanten te selecteren op kenmerken die weliswaar een globale correlatie kunnen hebben met inwerkkosten en productiviteit, maar niet noodzakelijk een indicatie daarvan geven. De effectiviteit van het zoekgedrag verschilt in deze visie nogal van die in het meer neoklassieke geval: de kenmerken van de zoeker krijgen een groter gewicht, terwijl de betekenis van diens gedrag (b.v. zoekintensiteit) afneemt.

Min of meer verwant aan Thurows visie zijn de theorieën over duale arbeidsmarkten en interne arbeidsmarkten. Volgens de eerstgenoemde (8) zou de arbeidsmarkt globaal in twee stukken kunnen worden gesplitst: het primaire segment omvat de stabiele, goed betaalde werkgelegenheid, het secundaire de meer wisselvallige en lager betaalde banen. De theorie van de interne arbeidsmarkt (9) benadrukt het feit dat in vele bedrijven de gegadigden voor een groot aantal functies bij voorkeur uit het eigen personeel worden gerecrueteerd. Er zijn slechts een beperkt aantal banen waarin men van buitenaf in het bedrijf kan komen. Is men eenmaal binnen dan verloopt de verdere carrière langs min of meer bureaucratisch bepaalde lijnen. De genoemde alternatieve theorieën leggen meer de nadruk op de op korte termijn vastliggende kenmerken van de zoekers dan op de zoekstrategie die in de 'economics of job search' centraal staat. De verschillende benaderingen moeten meer als complementen dan als substituten worden beschouwd.

In het navolgende wordt zowel aan een aantal kenmerken van de zoekers als aan de door hen ondernomen acties aandacht besteed. Het datamateriaal legde uiteraard beperkingen op. Over de hoogte van uitkeringen en (laatsverdiende) lonen was bij voorbeeld niets bekend (10). Wel bood het materiaal de mogelijkheid een groep zoekers te identificeren die, zonder succes te hebben geboekt, gestopt is met het ondernemen van zoekactiviteiten. Voor zover ons bekend werd een dergelijke groep 'discouraged workers' nog niet eerder op micro-niveau geanalyseerd.

De determinanten van succes

Eerst werd bekeken of een aantal kenmerken van de zoekenden van belang was voor het succesvol beëindigen van de zoekperiode. Het bleek dat zoekers die werk hadden over het algemeen minder succesvol waren dan zoekers die niet over een baan beschikten. Verder bleken vrouwen minder succesvol dan mannen. Hoger opgelei-

den bleken niet succesvoller te zijn dan lager opgeleiden. Ook de leeftijd bleek in het gebruikte datamateriaal niet significant samen te hangen met het percentage succesvolle zoekers.

Behalve deze kenmerken kan ook de manier waarop de zoekers te werk gaan bij het zoeken invloed hebben op kans op een baan. Zo ligt het voor de hand te vermoeden dat zij die hoge eisen stellen minder succesvol zijn dan zij die lage eisen stellen. Analyse van twee dimensionale kruistabellen geeft niet veel houvast aan dit vermoeden. Er is wel een significant verband tussen succes bij het zoeken en het zoeken naar een volledige of een deeltijdbaan, maar dan in die zin dat degenen die een volledige baan wensen succesvoller zijn dan zij die op een tijdelijke baan uit zijn of niet gericht zoeken. Wat minder duidelijk blijkt een verband tussen de gestelde eisen wat betreft de aansluiting van een (andere) baan bij opleiding en werkervaring en het succesvol beëindigen van de zoekperiode. Zij die hoge eisen stellen blijken in dit verband juist het succesvolst. Variabelen die niet van veel belang blijken voor de kans op succes zijn de voorkeur voor overheid of bedrijfsleven als (volgende) werkgever, het belang dat werd gehecht aan reistijd en het zoeken naar een vaste dan wel tijdelijke baan.

Deze resultaten zijn nogal verrassend in het licht van de toch zeer plausibel klinkende stelling dat het stellen van hogere eisen de kans op succes vermindert. Een mogelijke verklaring voor de gevonden resultaten is de werking van een niet in de analyse meegenomen variabele, nl. de positie op de arbeidsmarkt. Het zou zo kunnen zijn dat zoekers die een sterke positie innemen op de arbeidsmarkt, omdat zij een hogere opleiding hebben genoten of op een segment van de markt opereren waar weinig werkloosheid is, over het algemeen hogere eisen stellen. Als dat inderdaad het geval is zal geen of weinig verband worden waargenomen tussen arbeidsmarktpositie en succes of tussen gestelde eisen en succes, maar een sterk verband tussen arbeidsmarktpositie en gestelde eisen. Deze hypothese is onderzocht door als indicator voor de arbeidsmarktpositie achtereenvolgens de genoten opleiding en de baan waarnaar men zegt te zoeken te bekijken. Deze analyse bracht echter geen duidelijk verband te voorschijn tussen deze variabelen en de gestelde eisen. Hier blijven dus vragen bestaan.

Er blijkt verder een significante samenhang te bestaan tussen het succesvol beëindigen van de zoekperiode en de intensiteit waarmee men zegt te zoeken. Voor de groep niet-werkenden blijkt 48,5% van de intensieve zoekers succes te hebben tegen 20,0% van degenen die slechts terloops zeggen te zoeken. De zoekintensiteit lijkt dus van groot belang voor de kans op het vinden van een baan. Het blijkt dat degenen die slechts terloops zoeken ook over het algemeen veel minder acties per persoon ondernemen

4) G.J. Stigler, The economics of information, *Journal of Political Economy*, jg. 69, 1961 en G.J. Stigler, Information in the labour market, *Journal of Political Economy*, jg. 70, 1962.

5) Zie voor een overzicht S.A. Lipmann en J.J. McCall, The economics of job search: a survey, *Economic Inquiry*, jg. 14, 1976, en voor recente toepassing b.v. W. Narendranathan en S. Nickell, Modelling the process of job search, *Journal of Econometrics*, jg. 28, 1985.

6) Zie b.v. S.J. Nickell, The effect of unemployment and related benefits on the duration of unemployment, *Economic Journal*, jg. 89, 1979, blz. 34-49.

7) L.C. Thurow, *Generating inequality*, Londen, 1976.

8) Zie b.v. P.B. Doeringer en M.J. Piore, *Internal labour markets and manpower analysis*, Lexington, 1971.

9) Bij de interne-arbeidsmarktvisie is eigenlijk, evenmin als bij duale arbeidsmarkten sprake van een welomschreven theorie. Het gaat meer om een aantal min of meer samenhangende denkbeelden. Zie b.v. A. de Grip, Interne arbeidsmarkttheorieën: een overzicht, *Maand-schrift Economie*, jg. 49, 1985.

10) Deze variabele lijkt voor de Nederlandse situatie minder van belang dan voor de Engelse. Zie W. Sidré en J. Theeuwes, De invloed van werkloosheidsuitkeringen op het werkloosheidspercentage in Nederland, working paper, EUR, 1977 of meer recent: J. Theeuwes en R. van Opstal, Duration of unemployment in the Dutch labour market, *De Economist*, 1986 (te verschijnen).

Tabel 1. Zoekactiviteit en -resultaat per zoekkanaal

	Werkenden						Niet-werkenden					
	succes			geen succes			succes			geen succes		
	ac-ties	gesprek-ken	produk-tiviteit	ac-ties	gesprek-ken	produk-tiviteit	ac-ties	gesprek-ken	produk-tiviteit	ac-ties	gesprek-ken	produk-tiviteit
Relaties, bekenden, familie	14	4	28,6	37	6	16,2	54	14	25,9	125	19	15,2
Mensen in bedrijf												
inschakelen	2	0	0	2	0	0	1	1	100	31	0	0
Aan de poort/spontaan												
solliciteren	9	4	44,4	46	10	21,7	195	12	6,2	263	32	12,2
Advertentie	71	13	18,3	270	32	11,9	413	22	5,3	594	37	6,2
Uitzendbureau	1	1	100	5	0	0	2	0	0	19	7	36,8
Start	-	-	-	5	0	0	2	1	50,0	3	3	100
Arbeidsbureau	2	2	100	5	1	20,0	148	17	11,5	50	21	42,0
Andere manieren	20	14	70	2	1	50,0	14	0	0	8	1	12,5
Totaal	119	38	31,9	372	50	13,6	829	67	8,08	1093	120	10,98
Aantal personen	13			48			52			78		
Aantal acties per persoon	9,15			7,75			15,94			14,01		

dan zij die intensief zoeken (gemiddeld zo'n 50% minder acties). Een overzicht van de ondernomen acties wordt gegeven in tabel 1. Daarbij is een onderscheid gemaakt naar vier groepen zoekers, waarvoor telkens het aantal ondernomen acties, het aantal daaruit resulterende sollicitatie-gesprekken en het quotiënt van die twee (uitgedrukt als percentage) aangeduid als de produktiviteit zijn aangegeven.

Uit tabel 1 blijkt dat voor alle groepen advertenties verreweg de hoogste populariteit hebben. Opvallend is het betrekkelijk geringe belang van het arbeidsbureau voor de niet-succesvolle niet-werkenden (hoewel de produktiviteit van dat zoekkanaal relatief hoog is). Bij de werkenden ligt de produktiviteit van de gebruikte zoekkanalen voor de niet-succesvollen praktisch overal lager dan voor de succesvollen. Dit kan er op wijzen dat de niet-succesvolle werkende zoekers minder aantrekkelijke eigenschappen bezitten dan de succesvolle: zij vallen gedeeltelijk al uit de boot voor een gesprek plaatsvindt. Bij de niet-werkenden wordt een dergelijk verschijnsel niet waargenomen.

Als variabelen die van belang zijn voor het succesvol beëindigen van de zoekperiode hebben we gevonden: het al dan niet hebben van werk, het geslacht, de intensiteit waarmee wordt gezocht en het feit of een volledige dan wel een deeltijdbaan wordt gewenst. Door middel van loglineaire analyse (1) is het mogelijk de verbanden tussen deze variabelen onderling en die met het al dan niet ondervinden van succes simultaan in ogenschouw te nemen. Daarbij kan het gebeuren dat variabelen die aanvankelijk van belang leken, uit het beeld verdwijnen doordat ze sterk samenhangen met andere, rechtstreeks op het succes van invloed zijnde variabelen. Het lag enigszins in de verwachting dat dit zou gebeuren met de gevonden (negatieve) invloed van het hebben van werk. Werkende zoekers zullen immers minder intensieve zoekers zijn. De loglineaire analyse liet inderdaad een negatieve relatie tussen zoekintensiteit en het hebben van werk zien, maar daarnaast bleef sprake van een significant negatief rechtstreeks effect van het hebben van werk op het percentage succesvolle zoekers.

Wel bleek bij de loglineaire analyse het rechtstreekse verband tussen geslacht en succes te verdwijnen. Daarvoor in de plaats kwam een sterke relatie tussen het geslacht en het zoeken naar een volledige dan wel een deeltijdbaan. Vrouwen blijken veel vaker dan mannen te zoeken naar een deeltijdbaan en dit leidt tot een veel lager percentage succesvolle zoekers.

Als verklarende variabelen die een rechtstreekse invloed hebben op de mate van succes houden we dus over: het al dan niet hebben van werk, de zoekintensiteit en het zoeken naar een volledige dan wel een deeltijdbaan. Op basis van deze variabelen kan een logit-model worden geformuleerd voor de kans op succes bij het zoeken tussen

januari 1984 en november 1984. Het logit-model kan worden geschreven als:

$$P_{\text{succes}} = \frac{\exp(\alpha + \beta_z d_z + \beta_v d_v + \beta_w d_w)}{1 + \exp(\alpha + \beta_x d_x + \beta_v d_v + \beta_w d_w)} \quad (1)$$

In deze vergelijking is α een constante term en zijn de β 's parameters die betrekking hebben op de zoekintensiteit (d_z is 0 voor intensieve, 1 voor terloopse zoekers), het zoeken naar een volledige dan wel deeltijdse baan (d_v is 0 voor een volledige, 1 voor een deeltijdbaan) en het al dan niet hebben van werk van de zoeker (d_w is 0 bij geen werk, 1 bij werk). De schattingen zijn weergegeven in tabel 2.

Uit het teken van de geschatte coëfficiënten blijkt dat terloops zoeken een lagere succeskans oplevert dan intensief zoeken, dat zoekers naar een deeltijdbaan minder succesvol zijn dan die naar een volledige en dat werkenden in het nadeel zijn bij niet-werkenden. De door het model geïmpliceerde kansen op succes blijken voor de verschillende groepen sterk uiteen te lopen. Zij variëren van minder dan 10% voor werkenden die terloops zoeken naar een deeltijdbaan tot meer dan 50% voor niet-werkenden die intensief zoeken naar een volledige baan.

Tabel 2. Geschatte coëfficiënten van het model voor succes bij het zoeken a)

Parameter	Schatting	Standaardfout
α	0,19	0,24
β_z	-0,52	0,35
β_v	-1,31	0,40
β_w	-0,99	0,39

a) $n = 194$, $G^2 = 4,838$.

Een variabele die algemeen van groot belang wordt geacht voor de kans op het vinden van werk, maar in de bovenstaande analyse geen rol speelde is de al gerealiseerde duur van werkloosheid. Langdurig werklozen hebben een kleinere succeskans dan degenen die pas kort zonder werk zijn. De reden waarom deze variabele tot nu toe buiten beschouwing is gelaten is dat in de tot nu toe geanalyseerde populatie ook anderen dan werklozen voorkomen. Wanneer we ons beperken tot de werklozen kunnen we de werkloosheidsduur wel als verklarende variabele opnemen.

Wanneer voor het werkloze deel van de populatie (98

11) Zie voor de methode van loglineaire analyse b.v. P. Knoke en J. Burke, *Log-linear models*, Sage, Beverly Hills, 1980.

personen) de werkloosheidsduur (d.w.z. de gerealiseerde duur van werkloosheid vóór januari 1984) als additionele variabele wordt opgenomen, verdwijnt het rechtstreekse verband tussen zoekintensiteit en succes. Daarvoor in de plaats komt een duidelijke samenhang tussen werkloosheidsduur en zoekintensiteit (de langdurig werlozen zoeken minder intensief) en een rechtstreekse samenhang tussen succes en werkloosheidsduur.

Dit resultaat is wat onverwacht. A priori zou men eerder een indirecte werking van de werkloosheidsduur via de zoekintensiteit op het hebben van succes verwachten. Een mogelijke verklaring hiervoor is het selectiegedrag van werkgevers. Er bestaan in het algemeen nogal wat verschillen tussen de kenmerken van langdurig en kortstondig werklozen 12). Tegen deze verklaring pleit dat hiervoor juist werd geconcludeerd dat kenmerken als leeftijd en opleiding juist weinig (direct) belang bleken voor de kans op succes n de door ons onderzochte populatie.

Aangezien de zoekintensiteit geen (significante) rechtstreekse invloed meer uitoefent op de kans op succes is deze uit het uiteindelijk geselecteerde logit-model verwijderd. Dit model ziet er uit als:

$$P_{\text{succes}} = \frac{\exp(\alpha + \beta_v d_v + \beta_d d_d)}{1 + \exp(\alpha + \beta_v d_v + \beta_d d_d)} \quad (2)$$

In het model zijn twee dummies opgenomen, een voor het zoeken naar een volledige dan wel een deeltijdbaan (d_v is 0 voor volledige baan) en een voor werkloosheidsduur (d_d is 0 voor minder dan 1 jaar werkloos, 1 voor meer dan een jaar werkloos). De geschatte parameters zijn weergegeven in tabel 3.

Tabel 3. Geschatte coëfficiënten van het model voor de werklozen a)

Parameter	Schatting	Standaardfout
α	0,48	0,32
β_v	-1,51	0,56
β_d	-0,86	0,44

a) $n = 98$, $G^2 = 0,034$.

Langdurig werklozen en zij die een deeltijdbaan zoeken blijken duidelijk kleinere kansen op succes te hebben. De geïmpliceerde kansen op succes variëren van zo'n 15% voor langdurig werklozen op zoek naar een deeltijdbaan tot 60% voor hen die minder dan een jaar werkloos waren en een volledige baan zochten.

We kunnen deze paragraaf afsluiten met de conclusie dat het mogelijk bleek een aantal variabelen op te sporen die van duidelijke invloed zijn op het al dan niet succesvol beëindigen van het zoekproces, nl. het al dan niet hebben van werk, de intensiteit waarmee wordt gezocht, het gericht zijn op een volledige dan wel een deeltijdbaan en, voor de werklozen, de werkloosheidsduur.

Stoppers en doorzetters

Het uitblijven van succes zal, zo kan men vermoeden, van invloed zijn op de manier waarop wordt gezocht. Zo kan men verwachten dat teleurstellende ervaringen aanleiding geven tot het afzakken van de eisen die men stelt aan de gezochte baan en op den duur tot minder intensief zoeken zullen leiden. In de vorige paragraaf bleek al dat de langdurig werklozen over het algemeen minder intensief zoeken dan diegenen die minder dan een jaar werkloos zijn. In deze paragraaf wordt aandacht besteed aan de manier waarop het zoekgedrag van de individuen in de voor ons beschikbare steekproef samenhangt met de duur van de zoekperiode, waarbij de aandacht speciaal gericht is op de beslissing met zoeken te stoppen zonder dat het beoogde doel bereikt is.

Een eerste indruk van de effecten van de duur van de zoekperiode op het zoekgedrag kan worden verkregen door te bezien of de duur van de werkloosheid bij het niet-werkende deel van de zoekers invloed heeft op de wijze van zoeken. De duur van de werkloosheid lijkt voor dit deel van de populatie een goede indicator voor de duur van de zoekperiode. Men kan vermoeden dat de langdurig werklozen minder eisen stellen aan een baan. Tabel 4 geeft een indruk van de gewenste aansluiting bij opleiding en werkervaring voor de verschillende werkloosheidsduren. Daaruit blijkt dat de wat langduriger werklozen inderdaad over het algemeen wat minder eisen stellen dan zij die korter (minder dan een jaar) werkloos zijn. De verschillen zijn echter niet dramatisch. De voorkeur voor overheid of bedrijfsleven als werkgever, de acceptabel geachte reistijd en het gericht zijn op een vaste dan wel tijdelijke baan of op volledig dan wel deeltijdwerk blijken echter niet significant te veranderen bij voortduren van de werkloosheid. Ook blijkt het percentage stoppers onder degenen die in november geen werk hebben gevonden voor de langdurig werklozen niet hoger te zijn dan voor de nog maar kort werkloze zoekers.

Bij deze vorm van analyse bestaat de mogelijkheid dat niet zozeer de effecten van de duur van werkloosheid op het zoekgedrag worden gemeten als wel het selectieproces dat plaatsvindt doordat de populatie werklozen heterogeen is en de verschillende deelpopulaties verschillende kansen op werk hebben. Daarom is het zinvol om ook eens op een andere manier naar de effecten van de duur van de zoekperiode op het zoekgedrag te kijken. Dat kan door het gedrag van de niet-succesvolle zoekers in januari te vergelijken met dat in november. Uit deze analyse blijkt eveneens een grote mate van stabiliteit. De enige significante verschillen die werden gevonden hadden betrekking op de voorkeur voor een volledige dan wel een deeltijdbaan van de niet-werkenden in november. In november bleken er minder zoekers met een duidelijke voorkeur voor een van

12) H. Folmer en J. van Dijk, *Differences in characteristics between unemployed with different spells of unemployment*, working paper, RUG, 1986.

Tabel 4. Verband tussen lengte van de werkloosheid en eisen met betrekking tot aansluiting van het werk bij opleiding en werkervaring a)

Werkloosheidsduur	< 1/2 jaar		1/2 - 1 jaar		1 - 2 jaar		> 2 jaar		Totaal	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
Eisen										
Bij beide	4	13,8	5	25,0	3	9,7	5	27,8	17	17,3
Alleen bij opleiding	6	20,7	4	20,0	1	3,2	0	0,0	11	11,2
Alleen bij werken	5	17,2	0	0,0	2	6,5	0	0,0	7	7,1
Hoef niet per se	14	48,3	11	55,0	25	80,6	13	72,2	63	64,3
Totaal	29		20		31		18		98	

a) LR = 12,6 bij samenvoeging van eerste twee en laatste twee kolommen. LR staat voor 'Likelihood Ratio', een statistisch kengetal dat waarden groter dan of gelijk aan nul waarneemt en een vergelijkbare functie vervult als de chi-kwadraat. Specifiek voordeel van de LR is de bruikbaarheid bij kleinere celwaarden wanneer de chi-kwadraat het laat afweten. Zie bij voorbeeld J.C. Spitz *Statistiek voor psychologen, pedagogen, sociologen*, Amsterdam, 1968, blz. 354 - 357.

beide te zijn. Opvallend was dat onder de niet-werkende niet-succesvollen het percentage intensieve zoekers in november hoger was dan in januari, hoewel de verschillen niet significant bleken.

Vervolgens is bekeken in hoeverre de groep stoppers qua kenmerken of zoekgedrag in januari verschilt van de groep doorzetters. Het blijkt daarbij dat geslacht en opleiding nauwelijks verschillen en het effect van de leeftijd voor de niet-werkenden ternauwernood significant blijkt. Ook blijken stoppers en doorzetters over het algemeen dezelfde eisen te stellen aan een te accepteren baan. De niet-werkende stoppers blijken de reistijd wat belangrijker te vinden dan de doorzetters, maar dit effect is net op de grens van significantie. Alleen wat betreft de voorkeur voor een volledige dan wel een deeltijdbaan zijn duidelijke verschillen waarneembaar, althans voor de niet-werkenden.

De intensiteit waarmee in januari werd gezocht blijkt voor de doorzetters weinig te verschillen van de stoppers. Wel valt op dat de niet-werkende doorzetters rond januari 1984 in het algemeen veel meer (bijna twee maal zoveel) acties hebben ondernomen dan degenen die in november gestopt zijn en ook dat de doorzetters hun acties vaker zagen uitmonden in een sollicitatiegesprek dan de stoppers. Dit kan zowel op een verschil in houding duiden als op heterogeniteit binnen de groep niet-succesvolle zoekers.

Bij loglineaire analyse van de verbanden tussen stoppen of doorzetten en de variabelen die enigermate hiermee samen leken te hangen bleken vooral de zoekintensiteit in januari en het feit of men zich op een volledige dan wel een deeltijdbaan richtte van belang te zijn. De leeftijd bleek niet significant samen te hangen met de beslissing al dan niet te stoppen. Het uiteindelijk uit de analyse voortvloeiende logit-model heeft de gedaante:

$$P_{\text{stoppen}} = \frac{\exp(\alpha + \beta_z \alpha_z + \beta_v d_v)}{1 + \exp(\alpha + \beta_z d_z + \beta_v d_v)} \quad (3)$$

In de tabel 5 zijn de geschatte coëfficiënten weergegeven (d_z is 0 voor intensief zoeken, 1 voor terloops zoeken, d_v is 0 voor zoekers naar een volledige, 1 voor zoekers naar een deeltijdse baan). Uit de waarden daarvan blijkt dat terloops zoeken en zoeken naar een deeltijdbaan samengaat met een hogere kans op stoppen. In de vorige paragraaf bleek dat deze twee variabelen van significant belang waren voor de kans op succes bij het zoeken. De gevonden formulering kan dus worden geïnterpreteerd als een aanwijzing dat het juist degenen met en lage kans op succes zijn die stoppen met zoeken.

Tabel 5. Geschatte coëfficiënten van het model voor stoppen a)

Parameter	Schatting	Standaardfout
α	-2,05	0,40
β_z	0,75	0,45
β_v	0,69	0,40

a) $n = 134$, $G^2 = 1,276$.

De t-waarden van de in tabel 5 weergegeven coëfficiënten zijn naar gebruikelijke maatstaven nauwelijks significant. Bij de loglineaire analyse, die aan de logit-formulering ten grondslag ligt, bleek echter dat opname van deze coëfficiënten gerechtvaardigd was op basis van de eruit resulterende verandering in de 'likelijkheid' 13). De in tabel aangegeven kansen op stoppen met zoeken zijn echter niet meer dan globale indicaties.

Gevraagd naar de reden van het stoppen met zoeken gaf bijna de helft van de werkende ex-zoekers te kennen dat hun huidige baan bij nader inzien toch meeviel, of intussen acceptabeler was geworden. Geen van deze personen (het waren er 11) gaf de uitzichtloosheid van verder zoeken op als reden. Door de niet-werkenden (waarvan er 16 deze vraag beantwoordden) werd dit motief wel ge-

noemd (3 maal) terwijl verder het (weer) huisvrouw of moeder worden (6 maal) en het starten van een studie (4 maal) als oorzaak werden genoemd. Stoppers bleken werkloosheid over het algemeen niet anders te waarderen dan doorzetters. Wel kon worden vastgesteld dat degenen die werkloosheid zeer negatief waarderen doorgaans ook intensiever op zoek zijn naar werk.

Besluit

Uit het in het voorgaande beschreven exercities krijgt men de indruk dat het niet zozeer de - gegeven - kenmerken van de zoekers zijn, zoals geslacht, genoten opleiding en leeftijd, die het succes van het zoeken bepalen als wel de positie van waaruit men zoekt (werkend, niet werkend), de baan die men zoekt (volledig of deeltijds) en de intensiteit waarmee dat zoeken gebeurt. Dit is enigzins verrassend omdat men nogal eens de mening hoort dat juist de kenmerken van de zoekers bepalend zijn voor de succeskans. Zoals gezegd vindt deze mening niet zoveel aansluiting bij onze resultaten. Wel bleek bij voorbeeld een duidelijke samenhang te bestaan tussen geslacht en het zoeken naar een volledige dan wel deeltijdbaan, zodat het veronderstelde verband indirect wel aanwezig is.

De werkloosheidsduur bleek van invloed op de kans op het vinden van een geschikte baan voor de niet-werkenden. Deze variabele vertoont een vrij sterke samenhang met de zoekintensiteit. Zij die met zoeken zijn gestopt zonder een (andere) baan te hebben gevonden zochten in januari 1984 over het algemeen al wat minder intensief en richtten zich wat vaker op een deeltijdse baan. Ook met betrekking tot het stoppen bleek geen significante invloed van geslacht of opleiding, terwijl het verband met de leeftijd dubieus is.

Tot slot is het nuttig te herhalen dat deze conclusies onder voorbehoud worden getrokken. Het gebruikte datamateriaal was beperkt van omvang en legde restricties op aan analysemogelijkheden. Verder onderzoek van het zoekgedrag op de arbeidsmarkt blijft geboden. Daarbij kan het van belang zijn, met name voor de verklaring van de kans op succes, om niet alleen de aanbodzijde (degenen die op zoek zijn naar werk) in de beschouwing te betrekken, maar ook de vraagzijde (de werkgevers die vacante arbeidsplaatsen hebben).

Jan Rouwendal
Klaas Bor

13) De gebruikte methode voor modelsectie is beschreven in Kinke en Burke (zie noot 11). Het al dan niet opnemen van een additionele variabele wordt afhankelijk gesteld van de ermee samenhangende verandering in de waarde van de likelihood-functie. In het onderhavige geval leiden deze veranderingen tot een significante verbetering, al houdt het dan ook niet over.